

„Înfrânt nu ești atunci când sângeri, și nici când ochii-n lacrimi ți-s, adevăratele înfrângeri sunt renunțările la vis ! ” – Radu Gyr

Scoțianul David Hume a fost un filozof iluminist scoțian, istoric, economist și eseist. S-a născut la Edinburgh în 1711 și a murit în 1776. În 1723 se înscrie la secția greacă a Universității din acest oraș, dând astfel urmare pasiunii sale pentru literatură, iar la vârsta de 17 ani se înscrie la drept, în urma insistențelor familiei sale, care ținea mult să-și aleagă pentru viață o carieră practică. După terminarea colegiului, și încercarea de intrare în viața de afaceri, își dă seama că negoțul nu este pentru el. Pleacă în Franța și reia studiul, redactează prima lucrare „Treatise on human nature” (Tratat despre natura umană) între anii 1739-1740, cu care începe activitatea sa publicistică. Acestei lucrări i-au urmat altele care i-au creat reputația de mare scriitor și gânditor, precum: „Cercetare asupra intelectului românesc”, „Cercetare asupra principiilor morale”, o serie de „Discursuri politice”, patru disertații: „Istoria naturală a religiei; a pasiunilor, a tragediei, a criteriului gustului; „Dialoguri asupra religiei naturale” (apărută postum). În afară de lucrările sale filozofice, Hume a publicat și o monumentală lucrare intitulată Istoria Angliei 1754- 1761).

Cunoaștem că Socrate a murit bând hemlock (cucută), condamnat la moarte fiind de către oamenii din Atena, Albert Camus și-a aflat sfârșitul într-un accident de mașină, Nietzsche a înnebunit după ce a asistat la biciuirea unui cal într-o piață din Verona, și lista poate continua. Posteritatea, în general, iubește sfârșiturile tragice, dar cultul, acest sentiment de venerație pentru sfârșitul lui Hume, probabil cel mai mare filozof pe care Occidentul l-a produs vreodată, a fost deseori amintit, întrucât a fost unul deosebit. Hume era în vârstă de 65 de ani pe patul de deces, la sfârșitul unei vieți fericite, reușite, iar fi spus totuși medicului său (citez aproximativ): „Să mor cât mai repede până când pot veni dușmanii”. Cu trei zile înainte de moarte, probabil de cancer abdominal, medicul său a putut să-și dea seama că nu era deloc îngrijorat, își aștepta răbdător sfârșitul, timpul trecând foarte liniștit, cu ajutorul cărților amuzante pe care le lectura. Doctorul care l-a îngrijit a mai spus că ori de câte ori a avut ocazia să le vorbească oamenilor, David Hume a făcut-o întotdeauna cu afecțiune și sensibilitate. Una din expresiile sale : „Frumusețea lucrurilor există în sufletul celui care le admiră”. A murit liniștit și fericit.

Hume a fost un teoretician empirist al cunoaștinței. L-a preocupat valoarea conștiinței omenești, dar, întrucât ea nu poate fi stabilită numai dacă se cunoaște originea ideilor noastre, faptul l-a determinat să stabilească izvoarele din care decurg toate cunoștințele atât cele științifice cât și cele vulgare. După el, toate vin din două izvoare, din impresii și din idei, prin impresii

Înțelegându-se percepțiile ce se impun spiritului prin forța, prospețimea, vivacitatea și violența lor, cuprinzând sub acest nume și senzațiile, pasiunile și emoțiile, atunci când ele apar pentru prima oară în suflet; prin idei înțelegându-se copiile slabe și șterse ale impresiilor ce se păstrează în gândire, urme palide și fără relief, imagini ce rămân în spirit, după ce impresiile au dispărut: „Ideile simple, de la prima lor apariție, derivă din impresii care le corespund și pe care le reprezintă exact”. Persoanele care nu au facultăți pentru anumite impresii, spunea Hume, nu au nici ideile corespunzătoare: Un orb nu poate avea ideea de culoare, și nici un surd pe aceea de sunet. De aici teorema: „Cauzele și efectele nu pot fi descoperite prin rațiune, ci prin experiență”. Aceste afirmații le face Hume în lucrarea sa „Cercetare asupra intelectului omenesc”.

După Hume repetiția care determină obișnuința este principiul de bază al tuturor raționamentelor din experiență. Obișnuința face ca în suflet să ia naștere acea stare, pe care o numește credință. Și care ne face ca din perceperea cauzei să așteptăm producerea cu necesitate a efectului ce va urma, sau dacă percepem întâi efectul, să conchidem din el cauza.

L-a interesat ideea de cauzalitate și aceea de substanță: Orice efect este cu totul deosebit de cauza care-l determină și ca atare nu se poate spune niciodată apriori ce evenimente anumite vor decurge dintr-un anumit eveniment. Deci, principiul cauzalității nu este un principiu de gândire. Dar dacă gândirea nu ne poate ajuta să deducem aprioric noțiunea de efect din cea de cauză, înseamnă că legătura cauzală se bazează pe experiență. De câte ori se produce un fenomen și el este însoțit de un anumit efect, conchidem că fenomene similare vor fi însoțite totdeauna de efecte similare. Experiența este deci cea care, în lumea faptelor, ne învață cum să procedăm, ne învață cum se leagă fenomenele între ele.

De-a lungul timpului poziția, aprecierea lui Hume a crescut la cel mai înalt nivel. Acum câțiva ani, au fost întrebați mii de filosofi academici pe care filosof ne-viu îl apreciază cel mai mult. Hume a fost primul, în fața lui Aristotel, Kant și Wittgenstein. Chiar oamenii de știință, care de multe ori au puțin timp pentru filozofie, fac adesea o excepție pentru Hume. Chiar un renumit biolog care spunea că „filozofii sunt foarte inteligenți, dar nu au nimic de spus în vreun fel” face o excepție pentru Hume, recunoscând că la un moment dat s-a și îndrăgostit de el.

Iată cum scriitorul din secolul al XVIII-lea, David Hume, este considerat unul dintre marile voci filozofice ale lumii, și aceasta pentru că a apăsat pe punctul important cu privire la natura umană și anume: că suntem mai mult influențați de sentimentele noastre decât de rațiune. Acesta este, la un anumit nivel, o mare insultă pentru imaginea noastră de sine, dar Hume credea că dacă am putea învăța să facem față acestei realități surprinzătoare, am putea fi (individual și colectiv) mult mai calmi și mai fericiți decât dacă am nega-o.

„Hume este politica noastră, Hume este comerțul nostru, Hume este filosofia noastră, Hume este religia noastră” – este afirmația filozofului James Hutchison Stirling din secolul al XIX-lea, care reflectă poziția unică cu privire la gândirea intelectuală a filozofului scoțian David Hume.

O parte din faima și importanța lui Hume se datorează abordării sale curajoase sceptice față de o serie de subiecte filozofice. În epistemologie, el a pus la îndoială noțiunile comune despre identitatea personală și a susținut că nu există nici un „sine” permanent care să continue în timp. A respins considerațiile standard legate de cauzalitate și a susținut că concepțiile noastre despre relațiile cauză-efect sunt bazate pe obiceiurile de gândire, nu pe percepția forțelor cauzale din lumea exterioară, în sine. El a apărat poziția sceptică conform căreia rațiunea umană este inerent contradictorie și numai prin credințele instaurate în mod natural putem naviga prin viața obișnuită. În filozofia religiei, el a susținut că este nerezonabil să credem mărturii despre presupusele evenimente miraculoase și, în consecință, sugerează că ar trebui să respingem religiile bazate pe mărturiile despre minuni. Ca istoric, el a apărat punctul de vedere conservator, că guvernele britanice sunt cel mai bine conduse de o puternică monarhie.

Cu privire la originea percepțiilor mintale, ele sunt prezentate în următoarea schemă: Percepțiile constau din idei și impresii. Ideile: din memorie, imaginație, fantezie, înțelegere (implicarea relațiilor de idei și implicarea problemelor de fapt); impresiile sunt de senzație (externe) și reflecții (interne). Concepția empiristă a lui Hume se bazează pe o dublă distincție: a) Distincția dintre impresii și idei; b) Distincția dintre relații între idei și fapte.

Hume a susținut că raționamentul inductiv și credința în cauzalitate nu pot fi justificate rațional și că pasiunea, mai degrabă decât rațiunea, guvernează comportamentul uman. A contraargumentat existența ideilor înnăscute, afirmând că toată cunoașterea umană este întemeiată exclusiv pe experiență. Niciodată nu putem percepe faptul că un eveniment cauzează altul, ci numai că cele două sunt mereu conjugate. În consecință, pentru a atrage concluzii de cauzalitate din experiența trecută, este necesar să presupunem că viitorul se va asemăna cu trecutul, o presuposiție care nu poate fi ea însăși fundamentată în experiența anterioară.

Hume a fost, de asemenea, un sentimentalist care a considerat că etica se bazează pe emoție sau sentimente, mai degrabă decât pe principiul moral abstract, proclamând cu exactitate că „Rațiunea este și trebuie doar să fie sclavul pasiunilor”. Teoria morală a lui Hume a fost văzută ca o încercare unică de a sintetiza tradiția morală modernă sentimentalistă căreia Hume a aparținut, cu tradiția etică virtuală a filozofiei antice, cu care Hume a fost de acord cu privire la

trăsăturile de caracter, mai degrabă decât actele sau consecințele lor, obiectivele corespunzătoare ale evaluării morale. Hume a negat de asemenea că oamenii au o concepție reală despre sine, poziționând că trăim doar o mulțime de senzații și că sinele nu este altceva decât acest pachet de percepții legate de cauzalitate.

Definind moralitatea ca acele calități care sunt aprobate de oricine, se întâmplă să fie și practic de către toată lumea, el stabilește să descopere cele mai largi motive ale aprobărilor. El le găsește, pe măsură ce a găsit motivele de credință, în „sentimente”, nu în „cunoștințe”. Deciziile morale sunt bazate pe sentimente morale. Calitățile sunt evaluate fie pentru utilitatea lor, fie pentru agreabilitatea lor (un fel de abilitate de a fi plăcute celor din jur). Sistemul moral al lui Hume are drept scop fericirea celorlalți și fericirea sinelui. Dar, respectul față de ceilalți reprezintă cea mai mare parte a moralității. Sublinierea lui se referă la altruism: sentimentele morale pe care el pretinde că le găsește în ființele umane. Este specific naturii umane să rădă sau să se întristeze și să caute binele celorlalți. El a considerat doctrina morală drept lucrarea sa majoră, ea fiind o datorie a se preocupa de ea. Teoria morală a lui Hume apare în Cartea 3 a tratatului și într-o anchetă privitoare la principiile moralei (1751). Hume susține de asemenea că evaluările morale nu sunt judecați despre fapte empirice. „Luați orice acțiune imorală, cum ar fi uciderea intenționată: examinați-o în toate luminile și vedeți dacă puteți găsi acea chestiune de fapt sau o existență reală pe care o numiți viciu. Nu veți găsi nici un astfel de fapt, ci doar propriile sentimente de dezaprobare”. Atunci când analizează diferite teorii morale, Hume susține că oamenii cred în mod eronat că moralitatea se bazează pe judecați raționale. Deci, ce înseamnă consimțământul moral? Este un răspuns emoțional, nu unul rațional. Detaliile acestei părți a teoriei sale se bazează pe o distincție între trei actori distinctivi din punct de vedere psihologic: agentul moral, receptorul și spectatorul moral. Agentul moral este persoana care efectuează o acțiune, cum ar fi furtul unei mașini; destinatarul este persoana afectată de comportament, cum ar fi proprietarul mașinii furate; iar spectatorul moral este persoana care observă și, în acest caz, dezaprobă acțiunea agentului. În general, teoriile de sens moral au susținut că oamenii au o capacitate de percepție morală, asemănătoare cu capacitățile noastre de percepție senzorială. Așa cum simțurile noastre externe detectează calități în obiecte externe, cum ar fi culori și forme, la fel și facultatea noastră morală detectează calități morale bune și rele în oameni și acțiuni. Pentru Hume, toate acțiunile unui agent moral sunt motivate de trăsături de caracter, în special de trăsături caracteristice – virtuose sau vicioase. Virtuțile naturale includ bunăvoința, blândețea, caritatea și generozitatea.

În 1752, Hume a devenit deținător al Bibliotecii Avocaților la Edinburgh. Acolo, stăpân a 30.000 de volume, a putut să se dedice unei dorințe de câțiva ani pentru a se întoarce la scrierea istorică. Istoria sa a Angliei, care se extinde de la invazia lui Caesar până în 1688, a apărut în șase volume, patru între 1754 și 1762, precedată de Discursurile politice (1752). Scrierile sale din acea perioadă începuseră să-l facă cunoscut, atât în străinătate, cât și acasă. De asemenea, el a scris Patru Disertații (1757), pe care le-a considerat ca fiind un lucru minunat, deși a inclus o rescriere a Cartei a II-a a Tratatului (completarea revizuirii pură a acestei lucrări) și un studiu strălucit al „istoriei naturale a religiei”. James Boswell, biograful lui Samuel Johnson,

## FILOZOFIA LUI DAVID HUME

Scris de Vavila Popovici – Carolina de Nord  
Luni, 18 Martie 2019 22:24

---

I-a numit pe Hume „cel mai mare scriitor din Marea Britanie”, iar Biserica Romano-Catolică, în 1761, i-a recunoscut contribuțiile filozofice și literare.

A fost onorat ca eminent în cuprinderea învățăturii, în agilitatea gândirii și în eleganța stilului, și a fost simpatizat pentru simplitatea, bunătatea și veselia sa. Saloanele i-au deschis ușile și el a fost primit cu căldură de toți.

În 1769, oarecum obosit de viața publică din Anglia, și-a stabilit din nou o reședință în iubitul său Edinburgh, profund bucurându-se de compania – intelectuală și convivă - de prieteni vechi și noi (nu s-a căsătorit niciodată), precum și revizuirea textul scrierilor sale.

Filozoful român Petre P. Negulescu (1872-1951) aprecia: „Nu putem zice astăzi că avem o filozofie, cum putem zice că avem o matematică sau o astronomie, o fizică sau o chimie, ci trebuie să ne mulțumim să constatăm că avem atâtea filozofii diferite câți cugetători s-au îndeletnicit, după vremuri, cu problemele generale ale naturii și ale vieții, dezlegându-le fiecare, firește, în felul său”.

Pe măsură ce cercetările avansează, filozofia se dovedește a fi necesară științei, respectiv fizicii, biologiei, chimiei, extinzându-se și asupra altor științe.

Hume a avut încă din timpul vieții admiratori și apărători de-un mare prestigiu intelectual, Immanuel Kant fiind unul dintre aceștia. În „Prolegomene”, ilustrul filosof german a recunoscut că Hume este adevăratul precursor al filozofiei critice a cunoașterii. Dar numai un precursor, s-a grăbit Kant să precizeze, fiindcă după opinia lui, soluția pe care Hume o dă problemei cunoașterii poartă „sigiliul neputinței și al resemnării”. Kant a apreciat nu doar profunzimea observațiilor analitice ale lui Hume, ci și calitățile stilistice ale scrierilor sale.

În contemporanitate, un profesor universitar din Arizona a pus sub semnul întrebării sentimentalitatea lui Hume, spunând că atunci când sentimentalistii sunt excesiv de satisfăcuți, este pur și simplu pentru că nu și-au supus convingerile unei reflecții suficiente asupra sentimentelor, punându-și totodată întrebarea: „Este moralitatea mai mult ca matematica, sau ca frumusețea?”. El crede că ar putea să ne îngrijoreze modul rezonabil al sentimentalismului care nu poate niciodată să critice cu succes instituțiile sau practicile existente, întrucât poate fi prea mulțumit sau conservator. Probabil a făcut abstracție de ultimele descoperiri ale Fizicii

cuantice.

Fizica cuantică a reușit să ne explice că inima omenească are un rol mult mai important decât acela de a pompa sânge în trup. Dacă până nu demult, oamenii de știință au crezut că doar prin gândurile noastre emitem energie către exterior și că cel mai puternic emițător energetic din trupul nostru ar fi creierul, cu impulsurile sale electromagnetice, acum se știe că inima generează un câmp electric mult mai mare decât cel al creierului, că ea este înzestrată cu inteligență – „inteligenta inimii” – , că inima interacționează atât cu trupul cât și cu mediul exterior prin câmpurile electromagnetice pe care le generează, transmițând informații la distanțe mari, prin emoțiile pe care le produce. Iar sentimentele umane izvorăsc din inimă și influențează puternic realitatea în care trăim. Sentimente ca : iubirea, iertarea, compasiunea, ura, dezbinarea, etc., produc modificări atât în trupul nostru, cât și la cei din afara noastră. Filozoful francez Michel de Montaigne, spunea încă din secolul 16 : „Simțurile au toate această putere de a porunci rațiunii și sufletului nostru”. Un secol mai târziu, Blaise Pascal spunea că în sinele lui află tot ce vede la Montaigne, că „toată rațiunea noastră cedează în fața sentimentelor”, deoarece... „Le coeur a ses raisons que la raison ne connait pas”.